

ครูยุคใหม่กับจิตวิทยาการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน

ภัทรราตรี ประพันธ์พจน์^{1*}

¹ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

*phatta.nan612@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการเป็นครูในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่คุณครูรับผิดชอบ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์แล้ว ยังต้องมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนที่แตกต่างจาก “นักเรียน” ในแบบที่เราเคยเข้าใจมาในอดีต เพราะผู้เรียนในปัจจุบันนี้สามารถที่จะเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้จากหลากหลายช่องทาง รวมถึงยังมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้เป็นเพียงผู้รับหรือรอการถ่ายทอดจากครูเพียงทางเดียว แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันพบว่านักเรียนจะมีปัญหาอยู่ 2 ด้าน คือ ปัญหาทางอารมณ์ และปัญหาด้านพฤติกรรม จากข่าวสารต่าง ๆ ที่เผยแพร่เกี่ยวกับปัญหาการศึกษานั้น ส่งผลให้ผู้ปกครองคาดหวังการดูแลเอาใจใส่บุตรหลานจากคุณครูในการอบรม บ่มนิสัย นักเรียนต้องการครูที่สามารถปรึกษาได้ทุกเรื่อง โดยเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้คุณครูสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นครูยุคใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ คือ เครื่องมือหรือองค์ความรู้ที่เรียกว่า “จิตวิทยาการศึกษา” คือ ศาสตร์ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน ในสภาพการเรียนการสอนหรือในชั้นเรียน เพื่อค้นคิดทฤษฎีและหลักการที่จะนำมาช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษา และส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ปัญหาทางอารมณ์ ปัญหาด้านพฤติกรรม จิตวิทยาการศึกษา

Modern teachers and educational psychology for student development

Phuttarawadee Praphunphod^{1*}

¹Department of Educational Administration, Faculty of Education, Nakhon Pathom Rajabhat University

* phatta.nan612@gmail.com

Abstract

This article aims to present being a teacher in the 21st century teaches learners knowledge. Understanding the content that the teacher is responsible for, incorporating morality and ethics so that the learner already has desirable characteristics. It is also necessary to have knowledge to keep up with the changes of learners who are different from "students" in the way we have understood in the past, because today's learners are able to access various knowledge from various channels and constantly develop themselves. It is not only one way to receive or wait for transmission from the teacher, but in the current situation, it is found that students will have two problems: emotional problems and behavioral problems. The various news published about the problem of education, As a result, parents expect care and attention from teachers in their training. Curing habits Students need teachers who can consult on anything. An important tool that enables teachers to develop themselves into modern teachers who are in line with the needs of learners and changes in society is a tool or body of knowledge called "educational psychology", which is the science that studies the learning process and development of learners. To find theories and principles that will help solve educational problems and promote teaching and learning more effectively.

Keywords: emotional problems, behavioral problems, educational psychology

1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง แต่ในขณะเดียวกันสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครองกลับเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาได้เช่นกัน ซึ่งสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน และแนวโน้มที่ความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของทุกคน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม คุณธรรมจริยธรรม และวิถีชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคม “ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based Economy society)” หรือสังคมที่ต้องการใช้ความรู้เป็นฐานในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม [1]

ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด และยังเป็นผู้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงเด็กเพื่อปรับตัวสู่ทักษะในศตวรรษที่ 21 แต่การจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ควรได้รับการส่งเสริม โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต

มีทักษะการใช้เทคโนโลยี เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ [2]

ความรู้ในเรื่องของจิตใจ ความคิดและความรู้สึกสำคัญไม่เพียงต่อการใช้ชีวิตประจำวัน แต่ยังรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ในห้องเรียน โรงเรียนของเด็กๆ หรือการเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองของผู้ใหญ่ สำหรับคุณครูหรือผู้สอน การมีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนรู้ที่ดีก็ถือว่าเป็นตัวช่วยที่สำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความรู้ทางจิตวิทยาเพื่อพัฒนาการสอน บรรยากาศในห้องเรียน หรือสร้างแรงจูงใจที่ดีในการเรียนรู้ให้กับเด็ก ห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพคงเกิดขึ้นได้ด้วยการบูรณาการความรู้เรื่องจิตวิทยาที่ดี ซึ่งในความเป็นจริง ยังมีอีกหลากหลายแขนงต่อยอดออกมา อาทิ จิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive Psychology) ซึ่งครอบคลุมเรื่องกระบวนการรู้คิด, จิตวิทยาสังคม (Social Psychology) ว่าด้วยอิทธิพลของสังคมต่อพฤติกรรม, พฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ว่าด้วยความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมอย่างเดียว การโฟกัสไปที่การสร้างนิสัยที่ดี การสร้างแรงจูงใจในการเรียน หรือการเรียนรู้ด้วยศาสตร์ของประสาทวิทยา หรือการทำงานสมอง (Brain-Based Learning) [3]

2. การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 มุ่งให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้อันเป็นวาระสำคัญของชาติ หมวดที่ถือว่าเป็นหัวใจหลักของการจัดการเรียนรู้คือ หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ประกอบด้วยหลักการ สาระ และกระบวนการเรียนรู้ครอบคลุมหลักการ สาระและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพและธรรมชาติของแต่ละบุคคล ดังที่ระบุไว้ในมาตรา 22 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ [4]

ยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารเชื่อมโยง ถ่ายโอนกันอย่างรวดเร็ว และเกิดการสร้างชุดความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคแห่งสังคมอุดมปัญญา อีกทั้งจากสภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันทางด้านการค้าและการลงทุน ที่แข่งขันกันด้วยทุนทางปัญญาและการสร้างนวัตกรรม ซึ่งไม่ใช่เฉพาะการแข่งขันแค่ภายในประเทศ แต่เป็นการแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับโลก จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สถาบันการศึกษาและครูผู้สอนจึงถูกคาดหวังให้เป็นกลไกสำคัญในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมและพัฒนาเยาวชนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะสามารถแข่งขันในระดับสากล สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มีเจตนารมณ์ให้ผู้เรียนมีความเก่ง ดี และมีความสุข [5]

3. สภาพปัญหาทางการศึกษา

ปัญหาสุขภาพจิต หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักเรียนเสี่ยงพ้นสภาพจากระบบการศึกษา ข้อมูลจากยูนิเซฟ กรมสุขภาพจิต สถาบันวิจัยประชากรและสังคม และสถาบันเบอร์เน็ต ประเทศออสเตรเลีย ได้ทำการศึกษา ‘การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ระบบและบริการสนับสนุนทางจิตใจและจิตสังคมสำหรับเด็กและวัยรุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก’ พบว่า ปัญหาสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นไทยกำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่รัฐยังมีช่องว่างในเรื่องงบประมาณและการดูแลสุขภาพจิต ข้อมูลจากการศึกษาระบุว่า วัยรุ่นไทยอายุ 10-19 ปี ประมาณ 1 ใน 7 คน และเด็กไทยอายุ 5-9 ปี ประมาณ 1 ใน 14 คน มีความผิดปกติทางจิตประสาทและอารมณ์ ขณะที่การฆ่าตัวตายคือสาเหตุการเสียชีวิตอันดับสามของวัยรุ่นไทย โดยการสำรวจภาวะสุขภาพนักเรียนทั่วโลกในส่วนของประเทศไทยเมื่อปี 2564 (2021 Global School-based Student Health Survey) พบว่า ร้อยละ 17.6 ของวัยรุ่นอายุ 13-17 ปี มีความคิดที่จะฆ่าตัวตาย [6]

สาเหตุสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นไทยมีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ มาจาก 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ สภาพแวดล้อมและการเลี้ยงดู ด้านสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เช่น สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้เด็กได้รับข้อมูลทั้งดีและไม่ดีได้ตลอดเวลา เด็กอาจแยกแยะไม่ถูกว่าควรทำตามหรือไม่ทำตาม พ่อแม่จึงมีส่วนสำคัญต่อการเลี้ยงดู ปรึกษาประคอง อบรมสั่งสอน ชี้แนะลูกตามสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การเลี้ยงดูส่งผลต่ออารมณ์จิตใจของเด็ก นำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมตามมา ถ้าพ่อแม่หรือ ผู้เลี้ยงดู เลี้ยงเด็กด้วยความรุนแรงทั้งการกระทำหรือคำพูด ไม่ค่อยใช้เหตุผล เด็กจะเกิดการเรียนรู้หรือเลียนแบบพฤติกรรมและอารมณ์ที่รุนแรงเช่นกัน หรือการเลี้ยงดูที่ขาดระเบียบวินัย ไม่ฝึกความอดทน รอคอย เห็นใจผู้อื่น เช่น การเลี้ยงดูแบบตามใจเด็ก ก็ทำให้มีปัญหารวมกันและพฤติกรรมได้เช่นกัน เพราะเด็กจะไม่ยอมอยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม ไม่อดทนต่อความขัดแย้ง หรือความไม่สบายใจ และเอาแต่ใจตนเอง เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่น จะมีการเปลี่ยนแปลงทางฮอร์โมน ซึ่งมีผลให้อารมณ์ฉุนเฉียวได้ง่ายขึ้น ถ้าหากพื้นฐานอารมณ์ดี ช่วงนี้ก็พอจะประคับประคองไปได้ แต่หากมีปัญหาอยู่ก่อนเล็กน้อย ช่วงนี้ก็จะเป็นช่วงสำคัญที่เด็กจะระเบิดอารมณ์ได้ตลอดเวลา เพื่อนเป็นจุดศูนย์กลางที่สำคัญของวัยรุ่น ถ้าวัยรุ่นได้กลุ่มเพื่อนดี ก็ชวนกันไปทำสิ่งดี ๆ มีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม แต่ถ้าได้กลุ่มเพื่อนมีปัญหา เช่น หนีเรียน ติดสารเสพติด มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ย่อมก่อปัญหาทุกข้อให้พ่อแม่อย่างยิ่ง และเมื่อเกิดปัญหาทางอารมณ์หรือพฤติกรรม พ่อแม่อาจสังเกตอาการ ดังนี้คือ พฤติกรรมแยกตัว อยู่คนเดียว ไม่ค่อยพูด หรือมีอาการหงุดหงิด ซึมเศร้า ต่างไปจากบุคลิกเดิม เป็นต้น [7]

4. จิตวิทยาการศึกษา (Education)

จิตวิทยาการศึกษาเป็นการศึกษาสภาพปัญหาทางการศึกษา จนทำให้ได้หลักการ รูปแบบ ทฤษฎี กระบวนการสอน วิธีการสอน การวิจัย การวิเคราะห์ทางสถิติ การประเมินผล และเทคนิควิธีการดำเนินการวัดผลที่เหมาะสมกับกระบวนการทางความคิดและอารมณ์ของผู้เรียน ตลอดจนกระบวนการที่ซับซ้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของโรงเรียน [8]

4.1 จุดมุ่งหมายของจิตวิทยาการศึกษา [9]

- 4.1.1 เพื่อให้ผู้สอนเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 4.1.2 เพื่อให้ผู้สอนสามารถพัฒนาวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 4.1.3 เพื่อให้ผู้สอนสามารถจัดสภาพการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เรียน
- 4.1.4 เพื่อให้ผู้สอนสามารถพัฒนาผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
- 4.1.5 เพื่อให้ผู้สอนสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

4.2. ประโยชน์ของจิตวิทยาการศึกษา

เครื่องมือสำคัญที่จะทำให้คุณครูสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นครูยุคใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ก็คือ เครื่องมือหรือองค์ความรู้ที่เรียกว่า “จิตวิทยาการศึกษา” โดยจิตวิทยาการศึกษาจึงมีบทบาทต่อการตัดสินใจของครูในทุกขั้นตอนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอน การศึกษาสภาพผู้เรียนก่อนสอน จนกระทั่งการวัดและประเมินผลการสอน โดยบุคคลที่เป็นครูนั้น นอกเหนือจากการมีความสามารถทางด้านความรู้เชิงวิชาการแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะสามารถนำจิตวิทยาการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงในการเรียนการสอนดังต่อไปนี้ [9]

4.2.1 ช่วยให้ผู้รู้รู้จักลักษณะนิสัย (Characteristics) ของผู้เรียนที่ครูต้องสอนโดยทราบหลักพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพเป็นส่วนรวม

4.2.2 ช่วยให้ครูมีความเข้าใจพัฒนาการทางบุคลิกภาพบางประการของผู้เรียน เช่น อัตมโนทัศน์ (Self-concept) ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และเรียนรู้ถึงบทบาทของครูในการที่จะช่วยผู้เรียนให้มีอัตมโนทัศน์ที่ดีและถูกต้องอย่างไร

4.2.3 ช่วยให้ครูมีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อจะได้ช่วยผู้เรียนเป็นรายบุคคลให้พัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

4.2.4 ช่วยให้ครูรู้วิธีจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนให้เหมาะสมแก่วัย และขั้นพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนมีความสนใจและอยากจะเรียนรู้

4.2.5 ช่วยให้ครูทราบถึงตัวแปรต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น แรงจูงใจ อัตมโนทัศน์ และการตั้งความคาดหวังของครูที่มีต่อผู้เรียน

4.2.6 ช่วยครูในการเตรียมการสอนวางแผนการเรียน เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้ผู้เรียนทุกคนเรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

4.2.7 ช่วยครูให้ทราบหลักการและทฤษฎีของการเรียนรู้ที่นักจิตวิทยา ได้พิสูจน์แล้วว่าได้ผลดี

4.2.8 ช่วยครูให้ทราบหลักการและวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งพฤติกรรมของครูที่มีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพว่ามีอะไรบ้าง เช่น การใช้คำถาม การให้แรงเสริม และการทำตนเป็นต้นแบบ

4.2.9 ช่วยครูให้ทราบว่าผู้เรียนที่มีผลการเรียนดี ไม่ได้เป็นเพราะระดับเชาวน์ปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่มีองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจ ทักษะคิด หรืออัตมโนทัศน์ของผู้เรียนและความคาดหวังของครูที่มีต่อผู้เรียน

4.2.10 ช่วยครูในการปกครองชั้นและสร้างบรรยากาศของห้องเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างบุคลิกภาพของผู้เรียน ครูและผู้เรียนมีความรักความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผู้เรียนต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ห้องเรียนเป็นสถานที่ที่ทุกคนมีความสุขและผู้เรียนรักโรงเรียน อายุกมาโรงเรียน

โดยสรุป จิตวิทยาการศึกษาตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าผู้เรียนมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านสติปัญญา ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู ที่ส่งผลสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรม ดังนั้นการที่ครูสามารถเรียนรู้ หรือรู้จักกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล จะช่วยให้ผู้เรียนมีความกล้าที่จะเข้าหา กล้าแสดงออกถึงความคิด หรืออาจจะกล้ามาปรึกษาในเรื่องส่วนตัวที่เขาไม่สามารถบอกเล่าให้กับใครได้ รวมทั้งสามารถส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพอีกด้วย

5. จิตวิทยาการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน

ท่ามกลางสภาพสังคมโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินชีวิตของคนทุกเพศ ทุกช่วงวัย การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญาและมีความสุข นับเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้ถึงศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ รวมถึงตัวผู้เรียนเองก็ต้องมีทักษะการคิด ตัดสินใจ สามารถแก้ปัญหา และปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการแนะแนว การให้คำปรึกษา และการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการป้องกัน ช่วยเหลือ ส่งเสริม เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม และจิตใจ [9]

5.1 การแนะแนว (guidance)

การแนะแนว (guidance) คือ จิตวิทยาประยุกต์แขนงหนึ่ง ที่ว่าด้วยการพัฒนาคนให้รู้จักตนเองหรือพึ่งพาตนเอง โดยกระบวนการที่ส่งเสริมให้บุคคลได้มีบทบาทเต็มทีในการเรียนรู้ เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพและสามารถจัดการชีวิตของตนเองอย่างฉลาด โดยความมุ่งหมายของการแนะแนวสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความมุ่งหมายทั่วไป และความมุ่งหมายโดยเฉพาะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 ความมุ่งหมายทั่วไป หมายถึง ความมุ่งหมายของการแนะแนวโดยส่วนรวมนั้น คือ การแนะแนวไม่ว่าจะจัด ณ สถานที่ใดก็ตามย่อมจะมีความมุ่งหมายทั่วไปเหมือนกัน หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หน้าที่ของการแนะแนว ก็ได้ ซึ่งมี 3 ประการด้วยกัน

1) เพื่อป้องกัน (Prevention) คือ การแนะนำที่มุ่งป้องกันไม่ให้นักเรียนเกิดปัญหาหรือความยุ่งยากในการดำเนินชีวิตของตน

2) เพื่อแก้ไขปัญหา (Curation) คือ การแนะนำมุ่งจะให้ความช่วยเหลือนักเรียนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตน

3) เพื่อส่งเสริมพัฒนา (Development) คือ การแนะนำมุ่งจะให้การส่งเสริมนักเรียนทุกคนให้เกิดความเจริญงอกงาม มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์

5.1.2 ความมุ่งหมายเฉพาะ หมายถึง ความมุ่งหมายของการแนะนำที่สถานศึกษา ซึ่งจัดให้บริหารแนะนำเป็นผู้กำหนดขึ้นมา เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญา เป้าหมาย หลักสูตร และสภาพสังคมของสถานศึกษานั้น ๆ

1) เพื่อช่วยให้นักเรียนแต่ละคนรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ (Self-Understanding)

2) เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักปรับตัว (Self-Adjustment) ให้เหมาะสมกับตนเองและสภาพแวดล้อม

3) เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักนำตนเอง (Self-Direction) คือการช่วยให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักใช้สติปัญญาความสามารถของตนเองแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างฉลาดและเหมาะสม สามารถวางแผนการชีวิตในอนาคต และสามารถนำตนเองไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้วิจารณญาณคาดการณ์ล่วงหน้า สิ่งที่จะเกิดขึ้น และรู้จักหลีกเลี่ยงและป้องกันสิ่งที่จะเกิดขึ้นโดยกะทันหัน

5) เพื่อส่งเสริมให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน เพราะการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีจะช่วยให้การบริหารงานของโรงเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

6) เพื่อช่วยฝึกในเรื่องประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนของชาติ เพราะการฝึกให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน และมีการปฏิบัติจริงจะช่วยให้นักเรียนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

7) เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนานักเรียนในที่สุด [9]

5.2 การให้คำปรึกษา (Counseling)

การให้คำปรึกษา (Counseling) เป็นทั้งศาสตร์ (Science) และศิลปะ (Art) เป็นทั้งงานวิชาการ และวิชาชีพที่ต้องอาศัยการฝึกฝนจนชำนาญมากกว่าการใช้สามัญสำนึก สำหรับในสถานศึกษานั้น บริการให้คำปรึกษาถือเป็นส่วนหนึ่งของบริการแนะแนว ซึ่งครูที่ดูแลผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นครูแนะแนวหรือครูที่ปรึกษาต้องมึบทบาทหน้าที่ในการทำหน้าที่ให้คำปรึกษากับเด็กที่ประสบปัญหาทั้งในเรื่องการเรียน เรื่องส่วนตัว หรือเรื่องอื่น ๆ ที่อยู่ในระดับที่ครูสามารถดำเนินการให้คำปรึกษาได้

การให้คำปรึกษาจะเกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) ผู้มาขอรับคำปรึกษา (Counselee) และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้มาขอรับคำปรึกษา โดยเป้าหมายหลักของการการให้คำปรึกษา มี 5 เป้าหมาย ดังนี้

5.2.1 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

5.2.2 ปรับปรุงความสามารถของผู้รับคำปรึกษาในการสร้างสัมพันธ์ภาพ

5.2.3 เสริมสร้างประสิทธิภาพของผู้รับคำปรึกษาในการเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการเผชิญปัญหา

5.2.4 มีการปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจของผู้รับคำปรึกษา

5.2.5 ส่งเสริมศักยภาพและการพัฒนาผู้รับคำปรึกษา [9]

3. การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤตทั้งปวง

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน โดยกระบวนการและขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

3.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้จักข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน

3.2 การคัดกรองนักเรียน อาจนิยามกลุ่มได้ 4 กลุ่ม คือ

3.2.1 **กลุ่มปกติ** คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ควรได้รับการส่งเสริมภูมิคุ้มกันและการส่งเสริมพัฒนา

3.2.2 **กลุ่มเสี่ยง** คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันหรือแก้ไขปัญหาตามแต่กรณี

3.2.3 **กลุ่มมีปัญหา** คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน

3.2.4 **กลุ่มพิเศษ** คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะ แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่น ด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นเชิงประจักษ์ เมื่อเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกันภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมนักเรียนได้พัฒนาศักยภาพความสามารถพิเศษนั้นจนถึงขั้นสูงสุด

3.3 การป้องกันและการแก้ไขปัญหา

ครูควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหานั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกัน และการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม

3.4 การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน

เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษ ให้มีคุณภาพมากขึ้นได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และเป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป ซึ่งทางโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ คือ การจัดกิจกรรมโฮมรูม การเยี่ยมบ้าน การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.5 การส่งต่อ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนโดยครูที่ปรึกษา อาจมีกรณีที่บางปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือและนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว [9]

โดยสรุป จิตวิทยาการศึกษา ที่ใช้กระบวนการการแนะแนว การให้คำปรึกษา และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ถือเป็นเครื่องมือการสอนในรูปแบบของชุดความรู้ แต่นอกเหนือจากการเป็นเครื่องมือการสอนแล้ว ตัวเนื้อหาความรู้มีคุณประโยชน์ต่อคุณครูเช่นกัน ความรู้หลาย ๆ องค์ความรู้ช่วยให้เกิดไม่เพียงประสิทธิภาพในการสอน แต่ยังช่วยลดภาระหน้าที่ของคุณครู ลดความกังวล ความเครียด ช่วยคุณครูรับมือกับปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ในระหว่างการสอนได้อย่างดี เช่น หากเป็นเมื่อก่อนที่ยังไม่มีความรู้ในจุดนี้ เราอาจรู้สึกท้อแท้ไปว่าไม่ว่าจะสอนอย่างไร เด็ก ๆ บางคนก็ไม่ตั้งใจเลย ในขณะที่ความจริงแล้วมีปัจจัยที่ส่งผลต่อเขาออกไปกว่าแค่การสอนในห้องเรียน ความคิด อารมณ์ และความรู้สึกต่างๆ เมื่อเราเข้าใจแล้ว เราก็สามารถใช้เครื่องมือ ความรู้ทางจิตวิทยาชวนให้เขามองเห็นมุมใหม่ ๆ โลกใหม่ ๆ ได้ รวมถึงพัฒนาการสอนของเราในรูปแบบใหม่ๆ ถือเป็นก้าวใหม่ที่สำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคตรวมถึงการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในระยะยาวของเด็ก ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่าเด็ก ๆ ในแต่ละช่วงวัยจะมีความคิดเห็นที่แสดงความเป็นตัวตนออกมาอย่างชัดเจน เด็กบางคนที่ประสบปัญหาชีวิต แล้วอยากหาที่ปรึกษา ผู้รับฟัง พวกเขาเลือกที่ปรึกษาเพื่อน เพราะเกิดจากความไว้วางใจ เชื่อใจ บางครั้งเพื่อนที่มีประสบการณ์ชีวิตที่ดี จะสามารถให้คำปรึกษาในทางที่ดี แต่หากผู้ให้คำปรึกษาไม่ได้ให้คำแนะนำในทางที่ถูกต้อก็จะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาคิด ดังนั้นคุณครูควรเป็นที่ปรึกษาที่ผู้เรียนไว้วางใจ เด็ก ๆ กล้าที่จะเข้ามาปรึกษาไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียน หรือปัญหาในชีวิตส่วนตัว เพื่อให้เด็กได้รับคำแนะนำที่เหมาะสม และสามารถลดปัญหา หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันได้

6. บทสรุป

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว โดยไม่ใช่แค่การปฏิรูปเพียงครั้งคราว แต่ต้องเป็นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคมและตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการศึกษาควรจะมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับสังคมในอนาคต แต่การพัฒนาเด็กหรือเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถมีทักษะการใช้ชีวิตที่ดีนั้น ครูผู้สอนต้องรู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดี ครูควรเป็นครูอย่างแท้จริง ครูที่ถูกกล่าวขานว่าเป็นแม่พิมพ์ของชาติอาจเปรียบได้เพียงเป็นต้นแบบทางด้านพฤติกรรมเท่านั้น แต่ครูที่ดีพร้อมหรือครูที่สมบูรณ์แบบนั้น ต้องกระทำตนเป็นดังเกษตรกรที่รู้จักดินไม่ทุกต้น รู้ว่าต้นไม้อะชนิดใดต้องปลูกในดินสภาพใด หรือต้องการสารอาหารประเภทไหน เฉกเช่นเดียวกับครูที่ต้องรู้จักทุกคน เป็นบุคคลที่น่าไว้วางใจสำหรับนักเรียน โดยเริ่มจากการสร้างรากฐานทางจิตวิทยาที่ดีต่อผู้เรียน และต่อครูผู้สอนเอง เพราะการสร้างรากฐานทางจิตวิทยาที่ดีต่อผู้เรียนยังช่วยเสริมสร้างทัศนคติการเรียนรู้ที่ดีของเด็กๆ ช่วยให้เขาเกิดกรอบความคิดแบบ Life-Long Learning รักการเรียนรู้ แม้จะพ้นจากรั้วโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาไปแล้ว ก็ยังคงรักที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เขาสนใจต่อไป ดังนั้นการเป็นครูไม่ได้เพียงแค่อสอนทางวิชาการเท่านั้น แต่ครูยังคงเป็นผู้สร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันและการแก้ไขปัญหาของนักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

- [1] Sathaporn Pruitthikul.(2017). Educational Administration for Change in 21st Century. Journal of Education Vol.28 No.2 May - August 2017. (p.37)
- [2] Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum, B.E. 2008*. Bangkok: Thailand Agricultural Cooperative Meeting.
- [3] Starfish Academy. (2023). *How important is it to study psychology? Get to know the new direction of Thai education in the future*. Research <https://shorturl.asia/p1C8G>

- [4] Ministry of Education. (2010). *National Education Act B.E. 2542 and its amendments (No. 2) B.E. 2002 and (No. 3) B.E. 2010*. Bangkok: Shipping and Parcel Organization Printing House.
- [5] Atikhun Sintanapanya, Apitee Songbundit, Rachan Boonthima and Vira Supakit. (2014). *Happiness Management in School*. Suthiparithat Volume 28 Number 88 October - December 2014. (p.16-30)
- [6] Equitable Education Fund (EEF). (2023). *Mental health problems among Thai children and teenagers are worrisome*. Research <https://www.eef.or.th/infographic-45223/>
- [7] Thai Health Promotion Foundation. (2014). *Why are Thai teenagers Have emotional problems*. Research <https://shorturl.asia/jm4VI>
- [8] Wittrock, M.C. (1992). "An empowering conception of educational psychology". *Educational Psychologist*, 27, 129-142.
- [9] Thiyaporn Kantathanawat. (2564). *Educational Psychology for Learner Development 2nd ed*. Bangkok: Min Service Supply Co., Ltd.